

моральна саморегуляція, яка має духовно-моральний та емоційно-вольовий компоненти. Духовно-моральні особистісні чинники (совість, чесність, відповідальність), здійснюючи духовно-моральну саморегуляцію емоцій і поведінки, визначають конструктивність особистісного розвитку. Гармонійний характер є підґрунтям й одночасно результатом конструктивного особистісного розвитку в юнацькому віці.

Список використаних джерел

1. Давыденко В. Основные начала религиозно-морального воспитания / В. Давыденко. – Х., 1905. – 194 с.
2. Мясичев В.Н. Психология отношений: Избр. психол. труды / В.Н. Мясичев. – М. : Ин-т практ. психологии; Воронеж : НПО "МОДЭК", 1995. – 356 с.
3. Психология личности в работах отечественных психологов / сост. Л.В. Куликов. – СПб. : Питер, 2000. – 480с.
4. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер Ком, 1999. – 720 с.
5. Система психических свойств личности: темперамент, способности, характер [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://yurist-online.com/uslugi/yuristam/literatura/deont/14.php>
6. Социопсихическая подструктура личности. Характер. Ч. 3 / Психология личности. Глоссарий [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.psycho-personal.kiev.ua/actualno/Sociopsihicheskaya-podstryktyra>
7. Структура характера [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://spb-tei.ru/2005/08/17/struktura-kharaktera.html>
8. Характер в структуре личности [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://azps.ru/articles/cmnn/>

Стаття надійшла 08.02.2013

УДК 316, 722

Н.М. Цимбалюк

Теоретичні засади управління системою культурно-мистецької освіти

У статті проаналізовано основні теоретичні розробки у сфері управління культурно-мистецькою освітою; визначено мету, завдання та принципи модернізації управління системою культурно-мистецької освіти, спрямовані на оптимізацію процесів працевлаштування, вирішення проблем зайнятості фахівців галузі культури і мистецтв в умовах ринкової економіки.

Ключові слова: художньо-освітня парадигма, художньо-освітня діяльність, технології управління художньо-освітньою діяльністю.

The paper analyzed the main theoretical developments in the field of cultural and artistic education. It defined purpose, objectives and principles of the modernization of management in cultural and artistic education that are aimed to make the best of placing in jobs, solving the problem of employment of specialists in arts and culture under a market-oriented economy.

Keywords: artistic and educational paradigm, artistic and educational activities, techniques for managing artistic and educational activities.

Постановка проблеми. Демократичні перетворення у сфері державного управління зумовлюють кардинальні зміни в багатьох галузях господарської діяльності, і насамперед у системі управління сферою культури як зосередженню духовного життя суспільства. У цьому контексті зростає потреба в перегляді теоретичних засад управління, врахуванні закономірностей ринкової економіки та специфіки галузі культури і мистецтв, а отже, у створенні сучасної теорії управління культурно-мистецькою освітою і методик її реалізації в умовах мінливої ситуації на ринку праці. Функціонування оновленої системи культурно-мистецької освіти повинне сприяти раціональному поєднанню державної підтримки культури і її комерційної складової, враховувати наявність вільної конкуренції, забезпечувати повну зайнятість молодих спеціалістів, оптимізувати процеси працевлаштування працівників сфери культури і мистецтва.

Цимбалюк Наталія Миколаївна, доктор соціологічних наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

© Цимбалюк Н.М., 2013

Аналіз досліджень і публікацій. Система культурно-мистецької освіти в Україні формувалася протягом понад двох століть і має глибокі традиції. Питанням історії мистецької освіти присвячені праці С. Волкова, С. Нікуленка, Л. Соколюк, В. Ханка, Ю. Лашука, Л. Волошина та ін. Можна відзначити загальну тенденцію у поглядах на цю проблему більшості фахівців, що стоять на принципах гуманістичного розвитку, який полягає в пріоритеті загальнолюдських, морально-духовних компетенцій у вихованні фахівця (Н. Авер'янова, И. Безгин, М. Ростовцев, Р. Кузін, Т. Шпікалова, Т. Комарова, Б. Юсов). Науковці наголошують на необхідності розвитку в першу чергу внутрішніх, психічних процесів (сприйняття, уваги, пам'яті, творчої уяви, фантазії, логіки). Як зазначає Г. Луканова, при організації системи навчання за таких принципів не втрачається головне: сентизивні процеси розвитку майбутнього фахівця, коли у нього в процесі творчої діяльності розкриваються універсальні здібності [5].

Вагомий внесок у дослідження сучасних тенденцій розвитку освіти у провідних країнах світу зробили Н. Балацька, Я. Бельмаз, Р. Беланова, О. Берегова, Лещенко, О. Літвінов, Г. Марченко, В. Червонецький, у країнах

Європейської співдружності – А. Вільчовська, Н. Вишневіська, Л. Ляшенко, В. Семілетко та ін. Безпосередньо питання реформування освіти у Франції розглядаються в роботах О. Алексєєвої, О. Барановської, Л. Бурякової, Б. Вульфсона, Н. Лавриченко, А. Максименко, Л. Масол, О. Матвієнко, О. Орєхової, М. Пунегової, Т. Харченко, Т. Швець.

Метою статті є визначення основних напрямів державної політики у сфері культурно-мистецької освіти та виявлення важелів управління процесом підготовки кадрів, регулювання зайнятості в культурно-мистецькій сфері.

Виклад основного матеріалу. Сучасна модель розвитку кадрового потенціалу культурно-мистецької сфери не забезпечує кількісних та якісних характеристик трудових ресурсів, необхідних для функціонування сфери культури в умовах ринкового суспільства. Типовим стали явища прямого та прихованого безробіття (особливо в сільській місцевості). Попри значну кількість випускників культурно-мистецьких ВНЗ спостерігається невідповідність напрямів їхньої підготовки та реальних потреб галузі. Посилюється тенденція до старіння кадрового складу (вік більшості керівників закладів культури перевищує 60 років), дедалі більше загострюються проблеми працевлаштування та зайнятості фахівців галузі.

Ситуація, що склалася у сфері мистецької освіти, призводить до скорочення контингенту студентів та числа викладачів, а часом і до закриття навчальних закладів, що загострює проблеми трудової зайнятості. Таким чином, виникає потреба в науковому обґрунтуванні теоретичних засад процесів управління сучасною культурно-мистецькою освітою, виявленні основних факторів та перспективних напрямів її розвитку, визначенні суперечностей та невідповідностей у системі підготовки кадрів.

З огляду на цей факт, Міністерством культури України спільно з Українським центром культурних досліджень на виконання Законів України “Про освіту” (1991 р.), “Про вищу освіту” (2002 р.) та відповідно до плану науково-дослідних робіт Міністерства культури України на 2012–2013 рр. започатковано дослідження “Стан та перспективи розвитку культурно-мистецької освіти в Україні”.

Модернізація сучасної системи культурно-мистецької освіти спрямована на те, щоб створювати кожній людині умови, в яких особистість могла б максимально реалізувати себе, спираючись на наявний природний потенціал, і підготуватися до безперервного розвитку своїх здібностей.

Художньо-освітня діяльність становить основу художньої творчості, яка за своїми критеріями може бути віднесена до мистецтва. Художньо-освітня діяльність і художньо-освітні парадигми невіддільні одна від одної і є взаємозумовленими складовими цілого. Ідеї, теорії та концепції щодо способів трансляції художньої культури, тобто художньо-освітні парадигми, є елементом структури художньої культури і умовою для всіх цих видів діяльності.

Під художньо-освітньою парадигмою розуміють прийняту і поширену на даному етапі розвитку суспільства сукупність технологій художньо-освітньої діяльності як способу трансляції художніх традицій з метою підготовки

людини до професійної або непрофесійної діяльності у сфері художньої культури. Технології управління художньо-освітньою діяльністю являють собою сукупність спеціально обраних і зумовлених станом художньої культури та науки методів людської діяльності. У процесі еволюції художньо-освітні парадигми мають різні форми, що відповідають формам художньо-освітньої діяльності [6, с. 8].

Сучасна вітчизняна соціологія культури, спираючись на досягнення інших наук, має можливість синтезувати знання в процесі дослідження художньо-освітньої діяльності, розглядати організацію способів трансляції художніх традицій як окреме явище в структурі культури суспільства, наблизитися до розуміння основних законів розвитку цього культурного феномену. Історичний, психолого-педагогічний, естетико-виховний аспекти, пов'язані зі зміною художньо-освітніх парадигм, широко представлені в працях дослідників, педагогів-практиків, теоретиків-методистів, громадських і державних діячів. Визнаними авторитетами у перерахованих галузях вважаються: Б. Яворський, В. і С. Шацькі, Л. Виготський, Б. Теплов, В. Фаворський, П. Павичів, Г. Лабунська, А. Лашенко, Е. Флєрина, Н. Дмитрієва, А. Бакушинський та інші.

Типологія художньо-освітніх парадигм проводиться за складом чинників, до яких відносять: суб'єктів художньо-освітньої діяльності (держава, суспільство, особистість); набір внутрішніх чинників (система ідей, відносин, поглядів, теорій і концепцій, наявність понятійного апарату, превалювання духовно-мистецької або матеріально-художньої потреби, механізмів соціального регулювання та інших); логіку взаємодій і взаємозалежностей цих елементів та їх роль у художньо-освітній діяльності [7, с. 8].

До фундаментальних досліджень провідних наукових шкіл, у яких аналізується еволюція різних напрямів освітньої діяльності, належать такі розвідки: “Теорія і практика художнього виховання та розвитку” (А. Бакушинський); “Мистецтво як частина духовної культури людства” (Д. Кабалевський, Б. Йєменський); “Теорія естетичного виховання” (А. Буров); “Інтегроване навчання й поліхудожнє виховання” (Б. Юсов); “Театральна освіта” (Ю. Рубіна, Н. Єршова), “Кіноосвіта” (Ю. Усов), “Етнокультурологія” (С. Безклубенко).

Як зазначає Н. Єршова, у різні історичні періоди формувалися різні художньо-освітні парадигми, що відрізняються за місцем у художній культурі, визначаються рівнем її розвитку, станом соціальної, політичної, економічної сфер суспільного життя [3, с. 9].

Культурно-мистецька освіта – це частина художньої культури суспільства. Уміння створювати нове стає життєво важливим у сучасному інформаційному суспільстві, а здатність творити – однією з фундаментальних властивостей людської особистості. Навчання творчості як процесу створення нових норм, взірців, еталонів людської діяльності і культури є визначальною потребою часу. Сьогодні мистецьку освіту пов'язують з різнобічним і гармонійним розвитком творчих сил людини, способом збагачення її духовного світу, виховання істинно людських якостей. Проте в умовах ринкової економіки на часі стає

потреба розвитку в студентів специфічних компетенцій – навичок менеджерської, економічної діяльності, вміння презентувати себе і свій продукт на ринку праці.

Рівень освіченості є одним із трьох елементів, взятих фахівцями Програми розвитку ООН при розрахунку індексу розвитку людського потенціалу. На сьогодні суттєвою є проблема збереження вітчизняних культурних та освітніх надбань і традицій, що важко піддаються технологізації й стандартизації. Реформування культурно-мистецької освіти поки що відбувається без урахування тісної взаємодії людського потенціалу, освітнього чинника та ринкових компетенцій молодих спеціалістів, формування яких має сприяти трудовій зайнятості фахівців і бути об'єктом державної соціальної політики.

В той же час існує й інша тенденція, спрямована в культурно-мистецькій освітній простір, яка визначена відповідними рішеннями Ради глав держав СНД у 1997 р. Вона має такі ознаки: спільність принципів державної політики в культурно-мистецькій освіті, узгодженість загальних державних стандартів, програм, рівнів освіти, нормативних термінів навчання на кожному рівні; узгодженість положень та вимог щодо підготовки кадрів тощо.

Найбільш точно поняття мистецької освіти викладене у вітчизняних концепціях мистецької освіти 2001 і 2009 рр.: “Мистецька освіта – це процес оволодіння і привласнення людиною художньої культури свого народу й людства, один із найважливіших способів розвитку й формування цілісної особистості, її духовності, творчої індивідуальності, інтелектуального та емоційного багатства”. Цей підхід узгоджується із “Дорожньою картою художньої освіти” – документом ЮНЕСКО, прийнятим на Всесвітній конференції з освіти в галузі мистецтв (Лісабон, 6–9 березня 2006 р). Саме розвиток творчих здібностей людини у XXI ст. пов'язаний із продуктивною художньо-творчою діяльністю, що базується на образній природі мистецтва, художньої творчості й родовій здатності людини творчо освоювати світ [3, с. 9].

Україна з перших років своєї незалежності розпочала реформування національної системи освіти, розвиток якої став одним із пріоритетних напрямів українського державотворення. Ця норма закріплена Конституцією України, урядовими програмами та документами Міністерства освіти і науки України, головними серед яких є Державна національна програма “Освіта (Україна XXI ст.)”, Національна програма “Діти України”, “Концепція національного виховання”.

В умовах глобалізації та входження України в європейський освітній простір відбувається поступова інтеграція української освіти у світовий освітній простір.

Вибір пріоритетів освітньої політики в культурно-мистецькій сфері України зумовлений рядом чинників. Передусім це активні процеси глобалізації, які спричиняють не лише модернізацію політики, економіки, культури, освіти, а й високий ступінь інтернаціоналізації, внаслідок чого спостерігається поєднання різних національних систем освіти. В таких умовах фундаментальні та професійні знання стають реальним товаром. Чинником розвитку цієї політики є також активізація ролі особистості в соціумі, використання особистісного фактора в процесі суспільного життя, забезпечення мобільності учасників

культурно-освітнього простору. Важливе значення також має освоєння сучасних освітніх технологій, розроблення та засвоєння курсу на структурні зміни й оновлений зміст освітньої діяльності, підвищення її якості.

У процесі реформування системи управління культурно-мистецькою освітою має значення також наявність ресурсів (висококваліфіковані педагоги, методичне та інформаційне забезпечення, освітні технології, фінанси), зв'язок із зовнішнім середовищем (політичний, економічний, соціальні аспекти розвитку суспільства та особливості міжнародного освітнього простору), особливості горизонтального поділу праці у сфері культури, тобто погляд на навчальний заклад культурно-мистецької освіти як на відкриту систему, внутрішні елементи якої взаємодіють між собою та факторами зовнішнього середовища. Тому подальший розвиток мистецької освіти має відбуватися з урахуванням внутрішніх і зовнішніх чинників, що впливають на державну систему освіти в цілому [4].

Принагідно зазначимо, що інновації в управлінні культурно-мистецькою освітою є важливим способом її адаптації до соціально-економічних умов суспільства, що змінюється. При модернізації управління освітніми процесами можуть реалізовуватися всі основні види освітніх інновацій: технологічні, виробничі та організаційні. Звернімо увагу на ту обставину, що в умовах глобалізації важливим компонентом ідеології культурного Прогресу залишається культурно-мистецька освіта, і саме тому вона є об'єктивно втягнутою у кризу фундаментальних систем інтерпретації реальностей навколишнього світу, які становили ядро новітньої ідеології Прогресу та, по суті, формували базові стратегії навчання й виховання людей. Важливо враховувати також, що процес культурної глобалізації істотно загострює питання про те, на якій світоглядній, концептуальній та етичній основі повинен здійснюватися процес спеціалізованого навчання та виховання кадрів.

Не менш важливим наслідком культурної глобалізації є значне посилення соціальної мобільності у сфері мистецької освіти, тобто масштабне посилення горизонтальних і вертикальних переміщень, вихід на рівень міжнародних стандартів з метою забезпечення якісної культурно-мистецької освіти. Адже глобалізація освіти суттєво стимулює можливості здобуття й продовження культурно-мистецької освіти в будь-якій країні світу, а це неможливо без узгодження загальних принципів та стандартизації національних систем освіти.

Слід зауважити, що активне запровадження в управлінні освітою принципів стандартизації викликає в науковців законні застереження щодо втрати культурної своєрідності та національної специфіки культурно-мистецької освіти.

Культурно-мистецька освіта, як і освіта в цілому – це складний системний об'єкт як з погляду його внутрішньої структури, так і з позицій взаємодії з іншими системами, що утворюють соціальну сферу. Процеси гуманізації суспільства ставлять перед освітньою мережею завдання індивідуалізації особистості майбутнього фахівця, його соціальної адаптації у відповідності до соціального замовлення суспільства. Тому сьогодні просто необхідно навчатися управляти освітою по-новому, із застосуванням

нетрадиційних педагогічних технологій, які підвищують рівень мотивації навчання, формують умови для творчої співпраці й актуалізують особистість.

Висновки. 1. У ряді суміжних наукових напрямів (педагогіка, психологія, культурологія) створено наукові парадигми, що дозволяють адаптувати здобуті знання та використовувати їх у дослідженні проблем розвитку системи управління художньо-мистецькою освітою.

2. Управління державною кадровою політикою у сфері культури повинне враховувати історичні, суспільно-політичні, економічні, етнокультурні особливості розвитку українського суспільства. Воно має спиратися на історико-культурні традиції, вивчення кадрових потреб регіонів; у взаємодії з місцевою владою врегульовувати процеси працевлаштування та зайнятості.

3. Основні завдання управління державною кадровою політикою у сфері культури полягають у забезпеченні організаційно-управлінських, правових, фінансово-економічних умов для створення, збереження та поширення культурних цінностей у суспільстві з метою максимального задоволення культурних запитів різних суспільних груп; реалізації прав працівників сфери культури на працю; спадкоємності кадрового потенціалу; створенні умов для вільного функціонування й розвитку всіх існуючих на території країни національних культур; попередженні будь-якої нерівності в доступі до професійної культурно-мистецької освіти та праві на професійну зайнятість.

4. Модернізація системи управління культурно-мистецькою освітою передбачає її перебудову згідно з Болонським процесом на основі принципів стандартизації, гуманізації, відкритості системи освіти та її прагматизації, посиленні уваги до менеджерських компетенцій і практичної підготовки фахівців. Це забезпечить конкурентоздатність культурно-мистецької освіти на вітчизняному й міжнародних ринках праці, оптимізує процеси працевлаштування та професійної зайнятості в умовах глоба-

лізації, сприятиме входженню України в європейський освітній простір.

Список використаних джерел

1. *Авер'янова Н.М.* Образотворче мистецтво як чинник національного виховання особистості (українознавчий аспект) : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.12 / Н.М. Авер'янова ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2007. – 20 с.
2. *Академія музичної еліти: Історія та сучасність : До 90-річчя Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського / авт.-упоряд.: А.П. Лещенко та ін. – К. : Музична Україна, 2004. – 560 с.*
3. *Актуальные проблемы музыкального образования : темат. сб. науч. тр. / Киевская консерватория им. П.И. Чайковского; гл. ред. И.Д. Безгин. – К., 1990. – 144 с.*
4. *Безклубенко С.Д.* Етнокультурологія. Критичний аналіз наукових та методологічних засад / С.Д. Безклубенко. – К. : Наука-Сервіс, 2002. – 286 с.
5. *Берегова О.М.* Музична культура України в умовах глобалізаційних викликів / О.М. Берегова // Культурологічна думка : Щорічник наук. пр. Ін-ту культурології Акад. мистецтв України. – 2010. – № 2. – С. 100–111.
6. *Бичко А.К.* Основні орієнтири освітньо-виховного процесу в умовах постмодернізму / А.К. Бичко // Матер. міжнар. наук.-практ. конф. "Культурна політика в Україні в контексті світових трансформаційних процесів" (12–13 груд. 2000 р.). – К., 2001. – С. 193–194.
7. *Волков С.М.* Мистецька освіта в культурі України 90-х років ХХ століття : навч. посіб. / С.М. Волков. – К., 2006. – 207 с.
8. *Волков С.М.* Особистість в світлі нових парадигм функціонування мистецьких навчальних закладів. До проблеми інтеграції освітніх систем / С.М. Волков // Київське музикознавство: Культурологія та мистецтвознавство. – 2004. – Вип. 15. – С. 243–247.

Стаття надійшла 27.02.2013

Мінсоцполітики хоче внести зміни до Закону України «Про зайнятість населення»

Міністерство соціальної політики готує долучитися до роботи з підготовки двосторонньої угоди між Україною та США у сфері соціального захисту громадян. Про це сказала Міністр соціальної політики України Наталія Королевська під час зустрічі з президентом Американської торговельної палати в Україні Хорхе Зукоскі.

«Ми готові долучитися до підготовки такої угоди між Україною та США, тому що на сьогодні ми співпрацюємо в рамках домовленостей 2000 року. Зараз готуються до ратифікації аналогічні угоди про соціальне забезпечення із Польщею та Ізраїлем, і ми готові рухатись далі», – сказала вона.

Під час зустрічі Міністр розповіла про реалізацію в Україні Закону «Про зайнятість населення», зазначивши, що для його вдосконалення при Мінсоцполітики створюється спеціальна робоча група. «Питання зайнятості для нас – одна з ідей, яка має об'єднати суспільство як на законодавчому рівні, так і на рівні співпраці інвесторів та бізнесу». У зв'язку з цим Наталія Королевська звернулась до Хорхе Зукоскі з пропозицією делегувати фахівців до робочої групи, оскільки Україні був би корисний досвід Американської торговельної палати щодо співпраці з іноземними інвесторами та бізнесом безпосередньо в Україні.

У свою чергу Хорхе Зукоскі висловив готовність делегувати спеціалістів Торговельної палати до такої робочої групи. Він зазначив, що в організації вже є досвід співпраці з українською стороною у питаннях зайнятості населення, оскільки раніше її фахівці брали участь у підготовці чинної редакції закону. Крім того, сторони під час зустрічі обговорили можливість співпраці в питаннях державно-приватного партнерства у соціальній сфері, запровадженні другого рівня накопичувальної системи та проект Трудового кодексу.

17 червня 2013 р.

За матеріалами сайту <http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/index>